

ben, die uit z'n herinnering niet uitgewischt kunnen worden en die van betekenis waren voor de richting en verdere ontwikkeling van zijn leven. Een reden te meer dat zij, die zulk een kamp op touw zetten, deze gelegenheid met groote wijsheid voorbereiden en uitkoopen.

E. D. KRAAN.

¹⁾ Franz M. Böhme, Geschichte des Tanzes in Deutschland, I, 1 v.v.

²⁾ Rudolf Zelnipfund, art. Tanz bei den Hebräern in P.R.E., XIX, 378-380; J. Millar, art. Dancing in Hastings' Dictionary of the bible, I, 549-551.

³⁾ A. E. Crawley, art. Processions and Dances in Hastings' Encycl. of religion and ethics, X, 358-362.

⁴⁾ Isidora Duncan, De dans der toekomst, met een studie over danskunst, door Felix Paul Augustin, 21, 24, 26, 23, 38 v.v. t.a.p. 6.

⁵⁾ Zie ook art. Dans in Chr. Encyclopaedie, I, 549-550; Willem Amzeas, Vijf boeken van de conscientie, 5e boek, XXIII/XXIV.

UIT DE SCHRIFT

Ziele-stilheid.

O Heere, mijn hart is niet verheven en mijne oogen zijn niet hoog, ook heb ik niet gewandeld in dingen, mij te groot en te wonderbaar. Zoo ik mijne ziel niet heb gezet en stil gehouden, gelijk een gespeend kind bij zijne moeder! Mijne ziel is als een gespeend kind in mij.

Psalm 131:1, 2.

In de eerste woorden van dezen psalm wordt de ziel tot stilheid gestemd. Dat is wel zeer noodig. Zooals het snareninstrument geen zuivere toon kan voortbrengen, tenzij dat het eerst op de zuivere toon gestemd is, zoo ook kan in ons hart de lofzang der stilheid niet gezongen worden tenzij ons hart eerst op de stilheid is gestemd. En het is alleen de Heilige Geest, die ons daartoe stemmen kan. Want indien wij door de zonde iets verloren hebben, zoo is dit zeker wel de stilheid der ziel. Het is in ons hart zoo druk geworden. Het woelt daar van begeerten, die onze ziel zoo onzegbaar vermoeien. En wij kunnen maar niet zoo zonder overgang uit de drukte in de stilheid komen, wij moeten eerst aan het vermoeiende van die drukte woeling worden ontdaan. Zoo moeten we dan ook de eerste woorden van dezen psalm verstaan. Heere, mijn hart is niet verheven, en mijn oogen zijn niet hoog, ook wandel ik niet in dingen mij te hoog en te wonderlijk. Dat wil niet zeggen, dat de psalmist daarvan niets weet. Het wil juist zeggen, dat hij daarvan wel wat weet. Dat hij de vermoeienis daarvan kent. Maar dat hij door Gods genade daaraan is ontdaan, en dat hij het loslaat. Dat hij het dwaze en het hoogmoedige daarvan inziet. Ge kent ook wel iets van die ontstemming der ziel. Die ontstemming is dat ge zooveel begeert. En dat ge zoo gewichtig zijt, zoo interessant. Dat ge zoo bezig zijt met allerlei langrijkste vraagstukken. Het eene probleem verdringt het andere. Ach dat is de ziekte van alle tijden, maar in onzen tijd neemt die ziekte toch wel een acuut karakter aan. Dat is wat de Schrift noemt: de begeerlijkheid des vleesches en de grootsheid des levens. Wij strekken onze handen uit en reiken veel hoger dan wij reiken kunnen. En wie zal dan de onrust teekenen, die van deze ontstemming der ziel het gevolg is? Want deze vele begeerten richten zich niet slechts op het tastelijk-materieele, doch op het geestelijk hemelsche. Ook ten opzichte van dat geestelijke verkeert onze ziel in de hoogmoedsstemming. Ook daar wordt gezien dat grijpen naar wat ons te hoog is. Zoo geheel in strijd met het woord van den apostel: tracht niet naar de hooge dingen, maar voegt u tot de nederige. Ach heel het leven van onzen tijd staat in dat teken, en ook het leven der geloovigen ontkomt daaraan niet. En dan hebben we het zoo druk met al die hooge vraagstukken, dat wij de wijsheid verloren hebben om te leven.

Ach bij hoevelen eindigt dat hoog zijn van hart en dat trotsch zijn van oogen in de droeve levensruïne in het verliezen van allen levensmoed. En ook als het tot die inzinking niet komt, dan blijft toch de ziel de eenzame, die roept en geen antwoord ontvangt, die dorst en aan welke geen lufnia wordt geboden.

En nu is de stemming tot de stilheid, dat wij deze dingen gaan zien en gaan zeggen. Dat wij ze uitspreken voor den Heere. Dat daar is dat schreiend zeggen: o Heere: ik wil dat niet vasthouden. Het is alles niets. Het is zoo hoogmoedig. Al dat mooi gekleurd verlangen. Al die schoon bezongen idealen. Ik vind het niet mooi meer. Want ik ben een gering mensch. Ik kan niet grijpen en niet beschikken. Maar Heere, gun leven aan mijn ziel. Gelijk een schaap heb ik gedwaald in 't rond.

Nu verstaat ge wel, dat dat zeggen: ik wandel niet in dingen, mij te groot en te wonderlijk, niet beteekent, dat wij ons willen vergenoegen met het platvloersche, alledaagsche. Niet beteekent, dat wij onze idealen loslaten en ook geestelijk maar leven gaan van de hand in den laud. Dat wij slechts leven willen van de dingen, die wij kunnen betasten en begrijpen. Wel dat zou eerst recht de dood voor

onze ziel zijn. Als wij met Gods Woord bezig zijn, dan zijn we altoos bezig met dingen, die te hoog en te wonderlijk zijn, dan dat wij ze zouden kunnen vatten. Maar het gaat hier juist over die hoogmoedige zielehouding, waardoor wij niet leven willen in afhankelijkheid van God, maar waardoor wij zelf willen grijpen en nemen. Waardoor wij onze plannen maken. Ook de plannen onzer vroomheid. En dan, juist dan is onze ziel gevangen. En de Heilige Geest ons tot stilheid stemmende, ontdekt deze strikken en maakt deze banden los.

Heere, mijn hart is niet hoog.

Mijn oogen zijn niet trotsch.

Met grootse plannen ga ik niet om.

Noch naar wat mij te wonderbaar is.

Na deze stemming tot stilheid volgt de belijdenis, de geloofsbelijdenis van de in stilheid verkeerende ziel. Ik heb immers mijn ziel tot rust en stilheid gebracht als een gespeend kind bij zijn moeder. Mijne ziel is als een gespeend kind in mij.

Deze stilheid is zeker niet de stilheid van het niet-begeeren.

Er is nog een andere stilheid dan de stilheid des doods.

Dat is de stilheid des levens.

De stilheid der liefde.

Of ten opzichte van den Heere onzen God: de stilheid der aanbidding.

En van deze stilheid wordt hier gesproken.

De stilheid van het gespeende kind bij de moeder.

Dan is wel opgehouden het wild verlangen der dagen.

Maar dan leeft juist het verlangen het diepst en het innigst.

Want dan is daar in de vertrouwelijke nabijheid het vreugdevol genieten der moederlijke liefde.

En dat nu is de stilheid, die de Heilige Geest wekt in de zielen van Gods kinderen..

Dat alleen is goed.

Want het is alleen goed om nabij God te zijn.

Nabij God worden de begeerten vervuld.

Nabij God is het leven.

A.

D. S.

KERKELUK LEVEN

Samenwerking.

Er is misschien geen tijd geweest waarin de wereld meer behoefte had aan samenwerking dan de onze.

Dit geldt op schier elk levensterrein.

De ontbindende krachten zijn in onzen tijd buitengewoon sterk. En hoe meer invloed de ontbindende krachten hebben, hoe meer erop moet worden gewezen, dat de verbindende krachten tot haar recht dienen te komen.

Zowel op het gebied van het leven der volkeren onderling, als op het terrein van de volks- en staats-huishouding, is ernstige samenwerking geboden.

Maar niet minder geldt het op het erf van de velerlei openbaringen van het christelijk leven, dat alles wat zich buigt voor den Christus Gods, één dient te zijn in Hem, die de Koning van Zijn volk is.

Indien er kracht ontwikkeld zal worden door het christendom van den modernen tijd, dan is dat alleen mogelijk, wanneer men ernstig poogt elkaar te vinden op al die terreinen, waar gelegenheid is elkaar de hand te reiken. Deze terreinen nu zijn ongetwijfeld vele.

Eigenlijk kunnen we wel zeggen, dat het mogelijk is, op alle terrein des levens gezamenlijk op te trekken met hen, die eenzelfde belijdenis omtrent het Woord onzes Gods liefhebben en handhaven.

Nu bestaan er echter omtrent het vraagstuk van de samenwerking allerlei misverstanden. Het duidelijkst blijkt dat misschien wel uit de wijze, waarop men in de pers gereageerd heeft op onze beschouwingen over het geval-Lisse. Men schijnt voorbij te zien, dat de kerk van Christus een geheel oenig en geheel eigen karakter heeft, en dat de kerk nog niet doen kan en laten kan datgene wat christenen in een persoonlijke relatie wel kunnen doen en laten.

Hoe sterk we dus ook op den voorgrond zetten de gedachte, dat de Kerk des Heeren heilig is, dat zij altijd veronderstelt een in gehoorzaamheid aan het Woord des Konings vergaderde gemeente, van eigen type, toch vindt elke samenwerking van gereformeerde belijdende christenen in ons de meest krachtige voorstanders en verdedigers.

We willen zelfs verder gaan. Er zijn levensterreinen, waar op nog veel breeder basis dan de gereformeerde belijdenis samenwerking tot stand kan komen. We denken hier bijvoorbeeld aan de voorlichting bij beroepskeuze, aan sociale organisatie in het algemeen, aan organisatie ter bevordering van de trouw aan het vorstenhuis, en dergelijke. Zelfs is het de vraag of christenen op zeer beperkt wetenschappelijk terrein elkaar bij een onderzoek tot een bepaald doel, niet kunnen vinden, ook al kunnen zij dan niet allen gereformeerd worden genoemd.

Maar laten we ons thans beperken tot onze beschouwing over samenwerking met hen, die de gereformeerde belijdenis zijn toegedaan.

Dan mogen we niet anders dan vooropstellen, dat het een gevaar zou betekenen voor de christelijke activiteit, indien men zou verwarren het samenwerken en het samengaan van kerken, en het samenwerken en samengaan van christenen.

Merkwaardig is te zien, hoe tenslotte ten opzichte van de mogelijkheden, die er liggen op kerkelijk terrein, vrijwel eenstemmigheid bestaat tusschen al degenen, die de gereformeerde waarheid belijden. Een enkel voorbeeld moge dat illustreeren.

Prof. van der Schuit heeft in „De Wekker” heel fel gereageerd op hetgeen we schreven over Lisse; zóo fel, en zóo laetdunkend, dat het mij niet lust over deze materie met hem te debatteeren. Maar intusschen moet Prof. van der Schuit krachtens besluit van eigen Synode, practisch precies eenzelfde standpunt innemen ten opzichte van de verhouding der kerken onderling als wij in ons blad verdedigden. Zelfs sprak een collega van Prof. van der Schuit zich in „De Wekker” in ongeveer denzelfden zin uit. En nu gaat het toch eigenlijk om het beginsel, om de principiële vraag of kerken van onderscheiden formatie, al handhaven zij dan ook de gereformeerde belijdenis, zich bij elkaar kunnen doen vertegenwoordigen.

En dan is het merkwaardig om te zien, hoe men in de Gereformeerde Kerken en in de Chr. Gereformeerde Kerk over deze vraag principiëel gelijk denkt. Ik wenschte wel dat Prof. van der Schuit begonnen was met dat te erkennen. Hij scheen het echter noodig te oordeelen — om welke reden is mij vooralsnog duister — om zich in heftige taal tegen ons blad uit te laten. In polemieken hebben we echter geen lust. Liever zien we hoe we gemeenschappelijk kunnen bouwen.

En wanneer dan zoowel door christelijk gereformeerden als door gereformeerden erkend wordt, dat de kerken als kerken niet kunnen overgaan tot een samenwerking, omdat men niet doen kan alsof ze naast elkaar volkomen gelijke rechten hadden, dan komt natuurlijk de vraag op welke wijze men dan toch wel samenwerking in het leven kan roepen.

Deze samenwerking zal er moeten zijn. Het is nu eenmaal niet denkbaar, dat men als belijders van eenzelfde belijdenis te midden van den strijd des levens naast elkaar blijft staan en afwijzend staat tegenover de uitgestoken broederhand.

Daarbij komt nog, dat de verschillen, die men poneert (ook al wordt dezorzijs ontkennd dat die verschillen bestaan) waarlijk geen invloed kunnen hebben op de beschouwing voorzover zij valt binnen zoo menig terrein van de christelijke actie.

We denken hier bijvoorbeeld aan de politieke zaak. Het vraagstuk van de veronderstelde wedergeboorte, dat in de christelijk gereformeerde kringen de harten beroert, en waarover men, naar we overtuigd zijn, onjuist is ingelicht en een onjuiste beschouwing heeft ten onzen opzichte, beteekent toch zeker niet, dat men op politiek gebied en op het terrein van den socialen strijd, elkaar niet blijkmoedig de broederhand zou kunnen geven.

Maar niet alleen op politiek terrein is de bewuste samenwerking uitnemend mogelijk, er zijn ook zooveel andere takken van arbeid, die om samenwerking roepen. We denken hier aan het sociale leven met zijn velerlei organisaties. Er is misschien in onzen tijd geen sterker middel om den wassenden invloed van den vijand af te wenden, dan een goed georganiseerde actie op sociaal terrein, en een goed gefundeerd organisatieleven in alle takken van bedrijf.

Het feit nu, dat op politiek en op sociaal terrein door velen een scheiding noodig geoordeeld wordt, kan alleen bedroeven en kan slechts de christelijke actie verslappen.

Maar niet alleen in de politiek en in het sociale leven kunnen overtuigde christenen elkaar de hand reiken. Ook op het erf van de wetenschap, ook ten opzichte van het schoolwezen, is er zoo heel veel gelegenheid tot innige samenwerking. En nu doet het zeer vreemd aan, dat christenen, die dikwijls hun mond vol hebben van de diorbarheden van het samenwerken, het noodig oordeelen op al deze terreinen zich afzijdig te houden van de bestaande gereformeerde actie ofwel zich inspannen voor een gesepareerde beweging.

Niet doordien men kerkelijke vraagstukken scherp stelt, maar wel doordien men de kerkelijke scheiding over alle levensterreinen doortrekt, wordt het christendom, wordt ook het gereformeerde christendom, in deze landen verscheurd en verdeeld.

Niet doordien men weet, wat men belijdt omtrent de kerk van Christus, maar wel doordien men het geheel eigen karakter van de kerk niet ziet en erkent, en telkens weer de kerkelijke zaken met zaken van algemeenen aard verward, wordt eenerzijds het kerkelijk besef vernietigd en anderzijds een scheiding, die er niet zijn mag, over velerlei levensterreinen doorgetrokken.

Zal er nu samenwerking mogelijk zijn, dan is het noodig, dat men begint met op te houden altijd maar weer om samenwerking te roepen en tegelijk te gaan splijten naar alle kanten, naar links, naar rechts, naar boven en naar beneden. Beter is het daar, waar de terreinen gescheiden liggen, dat eerlijk te zeggen; dáár de grenzen scherp te markeren, om dan ook echter onmiddellijk wanneer er

mogelijk te reiken het kerk het vers met ons

De teg blijven.

In het de beoef gereform het terrein is nis overl

Op alle

Is het scheiden confes praten o ling, om wijding r

Dankba door vele grepen.

Alleen grijpen va levenster

onjuiste voor het

anderzijd het politi

en vereen gebroken

Ingezom

We on Kerk te D

Hoer

Hoew der Ge

waarop matie

tegen d Schrift

Het s overtro

doelden maken

kerkelij

Ik ac en broe

pers zo oordeel

zelfverd

Evena openlij

te stelle

aan te lenden

nie) ovc

vooroor

en ernst

deren e

M. l. l

t.o.v. d

procedu

Met c

D., 22

Een kl

volstaan

In de

test teger

andere k

hoort. Me

ren teger

In de

broeder p

dat hij h

lijk als d

Ik weet

Ubbink g

hij ook g

„bewus

162 van

kan het c

staat als

de diena

indien zij

hebben, a

gravamen

openlijk

Onze bre

over de v

eerste p

zenden.

In de

anders g

Ubbink z

punten v

eens voor

niet afv

sproken,

bewust

Tenslof

indien hi

geldende

broeders

meeten v

van een

ling van

hier heeft

ooropstellen, dat
er de christelijke
ren het samen-
werken, en het
christenen.

otte ten opzichte
en op kerkelijk
id bestaat tus-
meerde waar-
eeld moge dat

Wekker" heel
ven over Lisse;
het mij niet lust
batteren. Maar
chuit krachtens
chte precies een-
chte van de ver-
wij in ons blad
a van Prof. van
n ongeveer den-
eigenlijk om het
raag of kerken
dhaven zij dan
zich bij elkaar

zien, hoe men
de Chr. Gere-
principiële gelijk
van der Schuit
nen. Hij scheen
om welke reden
h in heftige taal
olemiek hebben
we hoe we ge-

ristelijk gerefor-
kend wordt, dat
overgaan tot een
oen kan alsof
rechten hadden,
welke wijze men
het leven kan

ten zijn. Het is
men als belijders
a van den strijd
an en afwijzend
oederhand.

chillen, die men
ontkend dat die
invloed kunnen
rzoover zij valt
christelijke actie,
an de politieke
erstellende weder-
reformeerd krin-
men, naar we
en een onjuiste
richte, beteekent
ek gebied en op
elkaar niet blij-
ven geven.

in is de bewuste
er zijn ook zoo-
e om samenwer-
het sociale leven
is mischien in
den wassenden
enden, dan een
siaal terrein, en
en in alle takken

p sociaal terrein
oordeeld wordt,
ts de christelijke

on in het sociale
elkaar de hand
enschap, ook ten
er zoo heel veel
ing. En nu doet
nen, die dikwijls
erbaarheden van
eelen op al deze
an de bestaande
pannen voor een

agstukken scherp
kerkelijke schei-
trekt, wordt het
reformeerd chris-
rd en verdeeld.
n belijdt ontrent
oordien men het
niet ziet en er-
zaken met zaken
wordt enerzijds
anderzijds een
r velerlei levens-

k zijn, dan is het
te houden altijd
open en tegelijk
naar links, naar
ten. Beter is het
n liggen, dat eer-
scherp te mar-
kelijk wanneer er

mogelijkheid voor bestaat, de broederhand elkaar
te reiken en te zeggen: hier, buiten het terrein van
het kerkelijk leven, zijn we één; toon nu dat ge-
het verschil tusschen de terreinen ziet en werk
met ons mee.

De tegenwoordige toestand mag niet bestendig
blijven.

In het bijzonder geldt dit wel ten opzichte van
de beoefening der wetenschap; er zijn duizenden
gereformeerde christenen in ons land, voor wie
het terrein van de wetenschap, naar het schijnt, een
terrein is dat men liever aan den Vorst der duisternis
overlaat. Mag dat zoo blijven?

Op alle terrein eischt der tijden nood toenadering.
Is het nu zoo moeilijk om als leden van onder-
scheiden kerken, maar als christenen van eenzelfde
confessie, met elkaar aan één tafel te zitten en te
praten over al die dingen die om onze belangstel-
ling, om onze liefde, om ons offer, om onze toe-
wijding roepen?

Dankbaar zijn we dat op meer dan één terrein
door velen de eisch der samenwerking wordt be-
grepen.

Alleen maar, we zijn overtuigd, dat het niet-be-
grijpen van het verschil tusschen kerk en algemeen
levensterrein oorzaak is, dat men enerzijds op
onjuiste wijze reageert op hetgeen over den eisch
voor het kerkelijk leven wordt gezegd, en dat men
anderzijds te zeer de kerk mengt in de dingen van
het politieke en maatschappelijke leven, het school-
en verenigingsleven, en daardoor breekt wat niet
gebroken mag worden.

J. W.

Ingezonden protest.

We ontvingen van een lid der Gereformeerde
Kerk te D. het volgende schrijven:

Hoogachte Redactie!

Hoewel ik geen theoloog ben, waag ik het toch als lid
der Geref. Kerk te protesteeren tegen de manier
waarop in „De Standaard” van 5 Oct., in „De Refor-
matie” en meer kerkelijke bladen opgetreden wordt
tegen den Schrijver van „De Nieuwe Belijdenis aang-
Schrift en Kerk”.

Het schijnt dat de eene recensent den anderen wil
overtuigen in zijn aanklacht en verketting van be-
doelden Schrijver, dat ieder zich verdienstelijk wil
maken bij het kerkelijk publiek en poseeren wil als
kerkelijk inquisiteur en rechter.

Ik acht het in strijd met goede zeden (Christelijke
en broederlijke zin schijnt helaas in onze Christelijke
pers zoek te raken) een ambtsdrager publiek te ver-
oordeelen zonder hem in de gelegenheid te stellen tot
zelfverdediging.

Evenzeer acht ik het niet oorbaar een ambtsdrager
openlijk als een dwaalleeraar enz. enz. aan de kaak
te stellen en op onmiddellijke schorsing en uitzetting
aan te dringen in plaats van rustig aan den betref-
fenden kerkeraad (event. genabuurde kerken of clas-
sis) over te laten hun Bedienaar des Woords onbe-
vooroordeeld te ondervragen en, zoo noodig, met liefde
en ernst te trachten mogelijke misverstanden op te hel-
deren en eventueel gebleken dwalingen recht te zetten.

M.i. leert de Heilige Schrift ons een andere roeping
t.o.v. dwalende broeders dan de in onze kerken gewilde
procedure.

Met dank voor de plaatsing, hoogachtend,

D., 22 October 1931.

Q. N.

Een klein onderschrift bij dit schrijven moge
volstaan.

In de eerste plaats merken we op, dat een pro-
test tegen den inhoud van „De Standaard” en van
andere kerkelijke bladen in ons blad niet thuis
hoort. Men kan natuurlijk bij ons slechts protestee-
ren tegen hetgeen „De Reformatie” zegt.

In de tweede plaats merken we op, dat deze
broeder protesteeren moet bij Dr Ubbink. Hij zegt,
dat hij het niet oorbaar acht een ambtsdrager open-
lijk als dwaalleeraar aan de kaak te stellen, enz.
Ik weet niet of deze broeder het boek van Dr
Ubbink gelezen heeft. Heeft hij dat wel, dan heeft
hij ook gezien dat Dr Ubbink zelf schrijft, dat hij
„bewust van de belijdenis afgeweken” is. (Pag.
162 van zijn boek.) Dit zegt Dr Ubbink zelf. Nu
kan het o.i. niet onbekend zijn, dat er zoo iets be-
staat als een onderteekeningformulier, waardoor
de dienaren des Woords zich verplicht hebben,
indien zij van de belijdenis afwijkende meeningen
hebben, (en zulks op grond van de Schrift), een
gravamen tegen de belijdenis in te dienen en niet
openlijk de afwijkende meening te zullen leeren.
Onze broeder Q. N. dient zich dus te bedroeven
over de woordbreuk van Dr Ubbink, en dient in de
eerste plaats een protest naar Zevenhoven te
zenden.

In de derde plaats merken we op, dat we niet
anders gedaan hebben dan constateeren, wat Dr
Ubbink zelf heeft geschreven: dat hij op belangrijke
punten van de gereformeerde belijdenis afwijkt. Stel
eens voor dat we geschreven zouden hebben, dat hij
niet afwijkt, dan hadden we Dr Ubbink weer-
spokeen, want hij schrijft zelf dat hij het deed;
bewust deed.

Tenslotte doen we onzen broeder opmerken, dat
indien hij bezwaren heeft tegen de in onze kerk
geldende procedure ten opzichte van dwalende
broeders, twee dingen door hem niet uit het oog
moeten verloren worden, n.l. a. dat de „dwaling”
van een „broeder” nog iets anders is dan de dwal-
ling van een „dienaar des Woords”, die een formu-
lier heeft onderteekend en b. dat hij zijn bezwaren

tegen de in de Gereformeerde Kerken geldende tucht-
procedure moet meedeelen ter plaatse waar zulks
behoort, in den vorm van een gravamen tegen
de desbetreffende artikelen in de kerkenordening.
J. W.

Over het nieuwe concept van Dr J. G. Ubbink. (II).

Ons vorig artikel eindigde met de opmerking,
dat het lijvige werk van dr Ubbink laboreert aan
innerlijke tegenstrijdigheden. We zullen trachten,
van deze meening rekenschap te geven; en wijzen
er bij voorbaat op, dat we ons in dit tweede artikel
beperken tot het eerste deel van het werk. Gelijk
reeds gezegd werd, geeft dit eerste deel (nadat
een breede inleiding voorafgegaan is) een tekening
van den tegenwoordigen toestand, gelijk de schrijver
dien ziet.

* * *

Op wat in de laatste jaren in de Gereformeerde
Kerken geschied is met betrekking tot het aan de
orde gestelde vraagstuk van den al of niet te vol-
trekken uithouw der belijdenis, oefent dr
Ubbink scherpe critiek; maar het valt daarbij
moeilijk, de heerschende gedachte te vinden, waar-
uit die critiek opgekomen is.

Beter gezegd: die streng-gehouden, allesbe-
heerschende, scherp-gestelde gedachte is er niet.
Een kleinigheid typeert hier al dadelijk.

1. Zoo als men al heel spoedig reeds begrijpt,
heeft de schrijver met de „scholastiek” niet
veel op. Hij gebruikt waarlijk niet een siernaam,
wanneer hij het heeft over „onze hedendaagsche
Gereformeerde scholastiek” (bl. 61); een uitdruk-
king, die blijkens het verband niet bedoelt, te
beweren, dat scholastiek gereformeerd is, doch
welke slechts constateeren wil, dat hedendaagsche
gereformeerden zich er nog al eens aan bezondigen.

Vraagt men nu evenwel — ook al om de zwaar-
wichtigheid van gelijkluidende volkbewegende, anti-
synodale klachten en aanklachten in den mond
van andere schrijvers en sprekers uit de dagen
van Assen '26 te toetsen — vraagt men nu evenwel,
waaruit dan toch wel die scholastiek der heden-
daagsche gereformeerden blijkt, dan stuit men tot
zijn verwondering juist op de klacht, dat de heden-
daagsche gereformeerden ons hierom zoo in de
ellende laten tobben, omdat ze... te weinig
scholastisch zijn... Sprekende over de ook
in ons blad opgenomen proeve van nieuwe belij-
denis, welke aan de jongste generale synode werd
aangeboden, en die dr Ubbink met naam en toe-
naam aan prof. Hepp als geestelijken vader toe-
schrijft, zegt hij: „Prof. Hepp zou ons een heel stuk
hebben verder gebracht wanneer hij ons eens, op
echt klare en scherpe, scholastieke wijze, ge-
holpen had aan een stel heldere begrippen, clare
et distincte (d.w.z. helder en heel precies) gedefi-
niëerd en scherp afgebakend”. (73). Men zou
deze twee uiteenlopende meeningen allicht nog
zoo kunnen probeeren te rijmen, dat men zegt:
volgens dr Ubbink hebben de hedendaagsche gere-
formeerden zeker wel de ondeugden, doch niet de
deugden, — wel de zwakheden, maar niet de
kracht der oude scholastiek? Maar in wat dr Ubbink
als de kracht van de middeleeuwsche scholastiek
omschrijft („dat zij buitengewoon klaar en scherp
in begrippen en voorstellingen en formuleeringen
was” (61), kan hij toch niet een door de Gerefor-
meerde Kerken na te volgen voorbeeld zien; im-
mers, zijn betoog is juist gericht tegen het scherp
omschreven begrip in de belijdenis; daarvoor is
trouwens het paradoxale denken te vaak om den
hoek komen zien, en ook wel eens met name als
begeerlijk genoemd. De (aan)klacht heft zich zelf
dus op, als ik wel zie; de bezwaarde schrijver laat
ons niet op scholastieke wijze de stellingen
lezen, waarop zijn critiek conclusies nemen gaat.

2. En zoo zonder zulke klaar-afleesbare critische
positie-verkenning, moeten we ook verder het
boek in.

Gelijke tegenstrijdigheid toch valt op, wanneer
de schrijver zijn requisitoir tegen de „hedendaag-
sche gereformeerde scholastiek” voortzet. Ener-
zijds verwijt hij aan de Gereformeerde Kerken,
dat zij geen kracht hebben om een vurig verlangd
kind, dat op komst scheen, en ook dezen schrijver
zeer welkom wezen zou, te baren — aan den anderen
kant evenwel zegent hij in bewogen taal het feit,
dat de kerken ervoor bewaard werden, datgene te
baren, waarvan zij zwanger schenen te gaan. Dat
feit is hem salutarisch. Ik heb het oog alweer
op de kwestie van de uitbreiding der belijdenis.
Eerst wordt een klaaglied aangeheven over de dor-
heid en machteloosheid der Gereformeerde Kerken,
die telkens en telkens weer aankondigden, dat ze
opnieuw zouden belijden, maar tenslotte het toch
niet hebben gedaan. Dat niet-doen deugde vol-
strekt niet. Op geheel onbegrijpelijke wijze (want
hier is toch wel een lichtvaardig verhaspelen van
de vraagstukken, waarvoor Gods voorzienigheid ons
plaatst), — op geheel onbegrijpelijke wijze, zeg ik,
haalt de schrijver zelfs het sterven van prof. Ba-
vinck, dr De Moor, Abel, Uza, Generaal de la Rey,
de kinderen van Bethlehem, Ananias en Saffira,
en het bijna (in de „herberg”) sterven van Mozes
bij zijn vermanend betoog te pas (35, 36), om toch
maar aannemelijk te maken, dat de synode een
„stormstillend woord” (36) had moeten spreken in
de crisis die over heel het protestantisme, met

name het calvinistische, volgens schrijver, waar-
neembaar is (31). Onze kerken hadden, zoo zegt
hij, het „schoone enthousiasme” (39), dat eenmaal
riep om „opnieuw belijden”, niet mógen teleur-
stellen. Immers, de wil „om de Confessie uit te
breiden” getuigt van „schoon idealisme” (41); de
woorden van dr H. H. Kuiper, waarin deze eens
vroeg om een „klare en duidelijke uiteenzetting van
de waarheid” heeten „buitengewoon schoone en
ware woorden” (42). „Het wenkend ideaal
van een nieuwe belijdenis” had niet mogen
worden prijsgegeven (43). Dat er tot nu toe niets
van gekomen is, noemt de schrijver dan ook ronduit
een bewijs daarvan, dat wij wandelen op „wegen
des doods”. En hoe dramatisch dat laatste dan
wel bedoeld is, blijkt uit zijn boven aangehaalde
opsomming van „merkwaardige” sterfgevallen...
Maar kijk, wanneer hij dan later toekomt aan die
episode in onze kerkelijke geschiedenis, waarin
prof. Ridderbos zich blijkt te verzetten tegen „een
onnoodige uitbreiding van bindende belijdenisschif-
ten” (en om „bindende” had toch ook dr
Kuiper tot dr Ubbink's vreugd geroepen, gelijk
ook het „schoone enthousiasme” van de Gerefor-
meerde Kerken van vroeger!), dan zegt dr Ubbink:
„hierin ben ik het gelukkig met hem (prof. Ridder-
bos) eens”. De schrijver vindt, dat prof. Ridderbos
„zeer terecht” zoo krachtig zich verzette (47).
„Wij moeten”, zegt hij, „prof. Ridderbos groote-
lijks dankbaar zijn” (48). Er zijn immers „zoo
groote bezwaren en gevaren aan de opstelling van
een eenvoudige belijdenis aangaande een zaak als
de Heilige Schrift... verbonden”? (48). „We mo-
gen”, zoo roept dr Ubbink nu, vlak tegen dr Kuiper
en dat „schoone enthousiasme” in, „we mogen
door geen enkele Belijdenis de consciëntiën bin-
den” (49). Men zou dezen auteur willen vragen:
als de zaken volgens uwe meening zoo staan, past
dan in uw mond een scherpe klacht over ons gaan
„op wegen des doods”, of is er niet veeleer reden
voor een dankbare erkenning, dat over die vóór
ons liggende wegen des doods, waarop dan toch
feitelijk niet een „schoon enthousiasme” ons had
willen leiden, doch tot welker betreding een leelijk
rammellend schriftgeleerdendom ons had willen ver-
leiden, nog net bijtijds een frissche levenswind is
gaan waaien? De lezer verstaat, dat ik zelf hier
geen oordeel vel over het verloop der dingen, doch
me plaats op het standpunt van dr Ubbink. Het
verwachte kind had moeten geboren worden, vindt
hij; dat het niet kwam, was voor hem herken-
ningsteeken van een zekeren dóód. Maar dat het
niet kwam, wordt straks toch ook weer even gemoe-
delijk geprezen als bewijs van de aanwezigheid van
een krachtigen levensdrang, die den dood bij-
tijds wist te keer te nemen.

Weer moeten we dus constateeren, dat de schrij-
ver zijn historiebeschrijving niet tot een scherpe,
beredeneerde taxatie van wat geschied is, maken
kan: want hij mist den maatstaf tot zulke
taxatie en zoekt er ook niet naar. Men zoekt
tevergeefs naar een profetische belichting van
de dingen, die onder ons geschied zijn.

3. De schrijver zoekt er ook niet naar; zei
ik. Hoe dat komt? Omdat het „niet past bij de
methode van zijn denken”, zou ik zeggen. Ik ben
zoo vrij, hier dezelfde opmerking te maken, die
dr Ubbink zich (zie hieronder) met betrekking tot
een ander laat ontvallen, en kom zoo heel geleide-
lijk tot mijn derde voorbeeld.

In verband met wat onder 2. gezegd werd doet
het ietwat tragisch aan, dat dr Ubbink het
prof. Hepp niet al te best afneemt (bl. 62 v.), wan-
neer deze in „zijn”¹⁾ boven even aangehaalde
Proeve „de kerk” opwekt, om toch niet langer
traag te blijven, en nu toch eindelijk eens aan het
werk te gaan. Dat had prof. Hepp volgens dr Ub-
bink niet mogen zeggen, want aldus maakt prof.
Hepp de kerk tot „eene soevereine van de droevige
figuur”, en dáár blijkt dan weer uit, dat hij niet
weet, wat naar de Schrift de kerk is. In
zijn (prof. Hepp's) „denken”, neen, het is nog veel
en veel erger, in prof. Hepp's „methode van
denken”, „past het niet”, zich af te vragen „wat
de kerk naar de Schrift is”. Die prof. Hepp
heeft — naar dr Ubbink meent — „een verwarde”,
een „onklare” voorstelling van de kerk. Men
moet evenwel, anders dan prof. Hepp, zich af-
vragen, wat naar de Schrift de Kerk is.
„Wanneer men dit doet, gelijk ik” (dr Ubbink), „heb
geprobeerd te doen in mijn Proeve, dan is het loon
groot. Dan evaporeert geheel het wriemelig kleed
van een gewrongen constructie... en zij — (de
kerk of de waarheid, K. S.) — rijst in zulk een
hoogte, waar alle menselijke grootheid onzicht-
baar klein geworden is. Waar Goddelijke majesteit
nog slechts ontroert. Want als men maar 'n weinig
boven de aarde is, maar 'n paar kilometer, ziet men
ook geen dom van Utrecht of Keulen meer”.

Afgedacht nu van het feit, dat men juist van de
aarde af moet, de hoogte in, om den dom van
Utrecht en Keulen tegelijkertijd te ontdekken, zou
men, om in de beeldspraak van den auteur eens een
oogenblik te blijven, tot hem willen zeggen: hoe-
veel kilometer men nu boven den grond gestegen,
dan wel over den grond heen gekropen is, toch
moet men nooit, en nergens, noch in den
hemel noch op aarde, den dom van Utrecht keulsch,
den dom van Keulen utrechtisch noemen, namen en

plaatsen verwarren. Indien waarlijk een „schoon enthousiasme“ vroeger riep om belijdenis, nieuwe, breedere belijdenis, en de stem van dr. Kuyper zich mengde in het koor van die roepers, nu, dan kan iedereen nog nalezen, dat in elk geval hun roep tot de kerken vermaningen van gelijk vertoog gericht, soms nog wel min of meer lyrisch gezongen heeft, als ook uit de door U, dr. Ubbink, in prof. Hepp's hand geziene pen indertijd geschreven heeft in de inleiding van de ter synode aangeboden „Proeve“ van zijn hand. Waarom moet nu bij den een (dr. Kuyper) „schoon enthousiasme“ heeten, of in beeldspraak gesproken, een der Reformatie toegewezen dom van „Utrecht“, wat bij den ander (prof. Hepp) een leelijk-wriemelend verwijt heet, opgekomen uit een onzalig kerk-begrip, een nog in kettersche walmen rijzende dom van „Keulen“? Als een „schoon enthousiasme“ in Utrecht geroepen heeft, onder voorang en voorzang van dr. Kuyper, nu, dan kan veilig gezegd worden, zonder iemand te beschadigen, dat de inleiding van de door U, dr. Ubbink, aan prof. Hepp toegewezen Proeve slechts heeft meegezongen in hetzelfde koor. Al zou de stijl van dr. Kuyper het anders hebben gezegd, dan „prof. Hepp“ het deed, toch zou eerstgenoemde zijn handtekening hebben kunnen plaatsen onder de in proza (en er moet meer proza komen, ook in de boeken van dr. Ubbink), — onder de in proza gestelde vermaningen van de proeve-Hepp, toen deze vermaningen de kerk zochten te brengen tot wat zij als haar actuele daad van bekeering wees. Want als men vraagt, „wat in dezen werkelijkheid is, wat in dezen de waarheid is“, dan is in elk geval dit te antwoorden: Utrecht heet daar boven in de hoogte alleen maar Utrecht, en Keulen alleen maar Keulen. Men moet niet zoo gaan „zweven“; historie-belichting kan men alleen dan uit eenigszins apokalyptische hoogten ondernemen, als men trouw blijft aan de kroniek-secuur vermelde feiten, en zorgvuldig gestudeerd heeft over de brugjes, en de vlondertjes, en de groote verbindingswegen, die de verbanden leggen en de verbonden mogelijk maken daar in de vlakke, waar de menschen wonen: prof. Hepp, en dr. Ubbink, en de schrijver van dit jongste boek, en prof. Brouwer en prof. Ridderbos, en wij allemaal. Zoo is het in den bijbel ook: het zelfde kerstbericht is er in Openbaring XII (apokalyptisch, geen „Utrecht“ of „Keulen“ meer te zien), en in Lucas II (kroniek, feit, geografie, „Utrecht“ en „Keulen“, ieder stadje duidelijk te zien). Trouwens, de profeten-zieners zijn in den bijbel de naaste vrienden van de kroniekschrijvers; de één kan den ander om zijns levens wil niet missen. En zoo hebben wij tegen dr. Ubbink's historisch overzicht een groot bezwaar alweer. De lyrische toon van den blijbaar goedwillenden man verdraagt zich niet met de feiten, die anderen, ja zelfs die de schrijver zelf weet te verhalen, of zou moeten verhalen. Men moet hier niet al te gauw oden wijden aan die „hoogte“, waar de „majesteit Gods“ ons zoo heerlijk hoog laat zweven boven Utrecht en Keulen, en waar alle plattegronden en kaarten weg-waaien uit de hand van de reizigers naar de stratosfeer. Want Gods majesteit en waarheid leert juist de onderscheidingen in de laagte; en niemand wordt in de concrete situatie hier onder de wriemelende haar willige dienaar of haar betrouwbare getuige, tenzij hij heel secuur leert onderscheiden: dit is „Utrecht“, dat is „Keulen“... Beeldspraak is gevaarlijk; want zij is zoo vaak de nette verpakking van wat opium is voor het volk.

En ik zou — want ik hoor iemand al weer zeuren over een wellustig uitpluizen van een woord — ik zou, zeg ik, over deze zaak niet spreken, als ik niet vast overtuigd was, dat in dat ééne zinnetje over Utrecht en Keulen, die uit het gezicht verdwijnen, niet een onwillekeurige typeering van het boek door den schrijver zelf gegeven was. Zulke zinnetjes verklaren, waarom ik verleden week — om iemands gesprekstoon te volgen — zoo „zachtkens“ kon „handelen met den jongeling“ (immers, dr. Ubbink's bestrijding is niet die van een enkelen elders gesignaleerden bondleider, die tactisch zijn „platte vlakken“ verkent, waarover hij overigens even lyrisch, maar dan methodisch, wraak zingen kan als dr. Ubbink); zij bewijzen alweer, dat de auteur van dit boek onder de critici van Assen iemand is van eigen stem. En zulke zinnetjes verklaren tevens, hoe het komt, dat het in dit artikel aangewezen gebrek niet alleen een objectieve beoordeling van onze jongste geschiedenis bij dezen historieschrijver onmogelijk maakt, maar ook de hierna volgende „Proeve“ laat geboren worden in zulk een „Ort“, waar ik niet graag een letter op papier zou zetten, welke dan niet als gedicht, maar als waarheids-verkondiging zou willen aangedien worden. Als ik de „ontzorende“ Goddelijke majesteit ook maar een oogenblik daar zag, waar ik „geen dom van Utrecht of Keulen meer zie“, dan zou ik een streep moeten halen door mijn gereformeerde belijdenis, dan zou ik ELKE confessie (tot de XII artikelen toe) als prutswork, als wriemelend woordgeprevel, als vrucht van kerkelijke, laag-bij-den-grondsche regeer-kunst en studeerkamerwijsheid, moeten afwijzen; dan zou ik geen woord meer te

zeggen hebben tegen de Zwitsersche theologie, en ik zou dadelijk uit die enkele collegezalen wegloopen, waar nog een eenzaam mensch, die den moed heeft te werken voor later, bezig is, voor een enkelen trouwen luisteraar te betoogen, dat ze tegenwoordig niet goed meer weten, wat het verschil is tuschen een aesthetische en christelijk-prophetische rede. Al schrijven ze dan ook dikke boeken (en af en toe ook wel het slagveld in welkome walmen leggende krantartikelen) over den „Ort“ van zulke profetisch-christelijke en aesthetische rede...

Heusch, „ZICH AFVRAGEN“, onverschillig wat, en dan verder „zich afvragen wat iets IS“, en dan nog wel, wat „NAAR DE SCHRIFT iets is“ en dan last not least, wat naar de Schrift de KERK is (dit wil immers dr. Ubbink om zich vrij te maken van de methode van het denken van prof. Hepp, en om Proeve te stellen tegenover Proeve), dat KAN men alleen laag bij den grond, en zoolang men de kilometers tusschen „Utrecht“ en „Keulen“ zorgvuldig heeft geteld. God is nu eenmaal één, en de dienst van God ook, en het werk, dat men voor Hem doet, al evenzeer. En daarom gaat het niet aan, zomaar op te varen in een onwezenlijke hoogte, om daar, jenseits van de wereld, waar men moeizaam de onderscheidingen leert, zich deze dingen „af te vragen“. God heeft „vragen“ nu eenmaal geboden aan de wet van het vragen; artikel één van die wet luidt, dat men, zoolang men nog aan het vragen toe is, op den beganen grond moet blijven. Hier Utrecht, daar Keulen; hier prof. Hepp, daar dr. Ubbink, hier Proeve I, daar Proeve II.

En omdat dr. Ubbink met al zijn wysgeerige literatuur-kennis me iemand toeschijnt — ik móet dit nu wel zeggen, — die op dit punt het niet met artikel één van bovenbedoelde wet eens is (wijl hij waarschijnlijk door de structuur van zijn geest er zoo niet „in“ kan „komen“, dat hier een gereformeerd oer-principe mee gemoeid is), daarom is zijn historie-beschrijving eigenlijk a priori gedoemd tot mistukking. Immers, het terrein „verkennen“ is niet ieders werk. God heeft het werk wel niet gedeeld, maar de werkers zijn nu eenmaal niet allen van gelijken aanleg. En „verkennen“ is dr. Ubbink's aanleg niet; hij wil te haastig de hoogte in, en legt zoo onder zijn Proeve een onjuiste basis.

Indien onze kerkelijke en journalistieke sfeer niet zoo vergiftigd was, en b.v. professoren in ethische bladen het zich een eere rekenen zouden, ALTIJD professoraal te zijn, en dus ALTIJD nuchter, zakelijk, scherp-omlijnd te denken, dan zouden ze niet zoo haastig reppen van „nieuwe BANEN“, en zich ook eens den plicht voorhouden, de sfeer rondom Assen niet te bederven door rookwalmen te helpen blazen. Men kan, behalve door in de hoogte te stijgen, ook gemakkelijk uit de breedte van de „platte vlakken“ onzer samenleving (samen—II) het ontdekken van Utrecht, Assen, Keulen verhinderen. Door n.l. critiek op Assen welkom te heeten, ook al is ze niet door-dacht, ook al is men hoogleeraar, ook al is men in de pers opgetreden met eigen eeden voor God en voor de menschen. Indien dr. Ubbink min of meer droomend door de kerk-leden en kerk-gelederen heengegaan is, is dat te verstaan, niet ieder is gelijk. Maar indien zij, die hun beroep maken van waken en wakken, professoren, redacteuren, dan maar dadelijk applaudeeren, omdat het nu eenmaal te pas komt in hun anti-gereformeerde actie, dan word ik wat bang. En dan moet men soms wel dingen zeggen terwille van de toeziende schare, die men liever niet zei, als het niet noodig was.

¹⁾ Dit vooropstellen van één der ondertekenaars lijkt me niet gewenscht, doch blijft verder zonder nadere bespreking voor rekening van dr. Ubbink.

Nog eens: de vlucht uit het concrete.

In aansluiting aan wat ik vóór veertien dagen schreef in verband met de recensie, die De Wekker (chr. geref.) had gegeven van ds. Gerritsma's catechisatieboekje, schrijft mij een collega (niet de auteur, dat de recensent in De Wekker niet volledig heeft geciteerd (wat wel eens meer gebeurt). Volgens mijn correspondent (ik zelf heb het boekje niet ontvangen) schreef ds. Gerritsma:

De uitvoering van den Raad des vredes zien we in het genadeverbond. Het genadeverbond is een verbintenis Gods met den Heere Christus en in Hem met de geloovigen, waarbij etc. (bl. 43)..... Deze verbintenis heet genadeverbond, omdat God zich ook hier weer in Christus met den mensch in gemeenschap stelt en een verbintenis met hem maakt. Het hoofd van dit verbond, met wien het is gesloten, is de 2e Adam: Christus. Wel kan ook gezegd worden, dat het genadeverbond is opgericht met Abraham en de geloovigen, maar dan moeten we dit steeds zoo verstaan, dat we achter Abraham den Heere Christus zien.

Ik dank den collega zeer voor zijn opmerking, en herhaal, dat ik weiger te gelooven, dat zoo iets niet ongestraft in de chr. geref. kerk kon gezegd en gepredikt en geschreven en gehandhaafd worden.

K. S.

Over christelijk-gereformeerde scholen.

Onder „Persschouw“ liet ik enkele stemmen hooren over de poging, die van chr. geref. zijde ondernomen wordt, om ook al op schoolgebied het

„handen geven over de kerkmuren heen“ te staken; of, om het zonder gevaarlijke termen te zeggen: de nog niet-verbroken samenwerking te breken, en op de ficties, waaraan de chr. geref. kerk haar bestaan ontleent, verder te bouwen.

In verband met wat ik onder Persschouw gaf, is in De Wekker gezegd, dat ik „reeds jaren geleden ons werk“ (bedoeld is het werk der vereeniging voor chr. geref. schoolonderwijs) „een eigen werk des duivels genoemd“ heb. Er stond nog meer (ook in het volgende nummer) dat ik nu maar laat rusten, omdat ik dat in particulier schrijven afleed.

Niet, om op dat citaat terug te komen, maar om weer eens uit zijn OORSPRONGEN te BELICH-TEN een actie, welke thans de volle aandacht heeft, kom ik op wat De Wekker bedoelt gaarne even terug.

In De Bazuin van 16 Juni 1923 citeerde ik letterlijk (och volgde De Wekker die gewoonte ook eens) een publicatie van de toen pas opgerichte zich althans versch aankondigende, vereeniging, bovenbedoeld. In deze publicatie werd — ze was officieel — de stichting der vereeniging en het afzonderlijk gaan staan in de schoolwereld aldus verdedigd:

„Wanneer onze kinderen op Christelijke scholen in strijd met onze eigen overtuiging een levensopvatting wordt voorgesteld, te ruim volgens het Woord Gods en onze belijdenis; wanneer hun geleerd wordt, dat ze bondskinderen zijn; die GEEN VERNIEUWING DES HARTEN NOODIG HEBBEN, wijl ze op grond hunner geboorte uit geloovige ouders en hun doop WEDERGEBOREN ZIJN; wanneer hen niet telkens de (n) eis der bekeering ook op de school wordt voorgehouden naar huld der Schriften, wijl ook zij der verdoemenis in Adam deelachtig zijn, dan komt dat misschien overeen met wat andersdenkende onderwijzers als hun belijdenis vaststellen en leeren, maar niet met wat wij voor onze kinderen wenschen; niet met wat wij, Christelijk Gereformeerden voor onzen God onze roeping achten.“

Hierop reageerde ik als volgt:

Daarom vraag ik bewijs, dat er scholen zijn, waar men den kinderen wijs maakt, wat hier staat. Zoolang dat bewijs ontbreekt beschouw ik dit stuk als laster en deze actie tot chr. geref. schoolbouw gaat in dat geval uit van een eigen werk des duivels of van armoedige spoken-zienarij, althans kerkelijk-pedagogische hallucinatie. Ik heb niet één der ondertekenaars van dit stuk meer dan eens het genoegen gehad een vergadering te houden van een schoolbond, dien ik als voorzitter dienen mocht. Ik heb hem nog nooit hooren klagen over de verdorvenheid van de onderwijzers, die de veronderstelde wedergeboorte in de zieljes druppelen, zeggende: mijn kind, je behoest niet bekeerd te worden, hoor, dat's maar gekheid!

Men ziet dus, dat ik het werk der vereeniging NIET eigen werk des duivels genoemd heb. Slechts heb ik gezegd: indien zij onware, niet te bewijzen, dingen zegt van de bestaande scholen, beschouw ik DAT als laster, en dan is er voortis een (ook chr. geref.) belijdenis, die „ALLERLEI“ liegen enz. definieert op de aangegeven wijze. Bovendien rekenende ik met de mogelijkheid, dat men „spoken zag“, (let op het woordje „of“), en dat men dus te goeder trouw was (waarmee dat het subject naar zijn bewust bedoelen van opzettelijk liegen niet beschuldigd werd).

Overigens heeft men na zooveel jaren aan ons christelijk volk het gevraagde bewijs nog niet voorgelegd; het spijt me, dat men thans nog niet voelt, het te moeten geven, of — deze nieuwe schouwing te moeten verhinderen, en de actie prijs te geven.

Het treft wel, dat juist in hetzelfde Bazuin-nummer een citaat gegeven werd, dat ik ook nu nog ter overweging aanbeveel aan hen, die meenen, dat „God“ in 1931 zoo al bezig is, de chr. geref. scholen „groot te maken“. ¹⁾ Ik bedoel, hetgeen prof. dr. H. H. Kuyper schrijft in Hamabdil, bl. 52:

„Elke gedachte, alsof alle gedoopte kinderen wedergeboren zijn, moet daarom als ongereformeerd worden afgewezen. Niet één gereformeerd heeft dat ooit geleerd en in onze kerken is er ook niemand, die dit leert of leeren wil. En wanneer, wat God genadiglijk verhoede, deze leer ooit in onze kerken zou binnendringen, zou „De Heraut“ de eerste zijn, om deze leere te bestrijden.“

Als er nu onderwijzers zijn, die aan de kinderen vertellen, wat de vereeniging, boven bedoeld, op school niet hooren wil (gelijk ik het ook niet zou willen hooren) laat men dan ter plaatse, waar het behoort, daarop wijzen, en dan eens, na aanschouwing van het resultaat, overwegen, of het De Heraut, en in het algemeen aan hen, die tot nu toe het chr. onderwijs hebben geleid, ernst is met uitspraken, gelijk prof. Kuyper hier er een deed: een uitspraak, waarin, naar ik meen, ieder kerkelijk-gereformeerde hem dadelijk wil volgen.

K. S.

Langzamerhand krijgt een instelling, die nog betrekkelijk jong is, meer de belangstelling, die zij verdient: de Gereformeerde E(vangelisatie) O(nder) S(chippers), de G.E.O.S. Wie haar beteekenis zou willen leeren inzien, zou eigenlijk beter de uitnemend geschreven circulaire (die de hand van ds. F. C. Meyster verradt) kunnen lezen, welke bij

de oprie
(als ik
hij aan
Maar ik
woord
G.E.O.S.
kundige
a. d. U
verblijf
Wie het
met een
eenigzins
zins ero
duizende
Rotterd
ons ou
wat th
gezamen
het oog
babe nie
tenlaude
G.E.O.S.
onze 2
oore, da
boot de
probeer
schipper
religie
lijkt me
van ou
darm
met het
werk n

Verzoe
Reorg
dat op l
als wo
doch: I

¹⁾ Want
of alle
scheurde
breken),
haar looz
alleen ma

LT

Bij d
boek, e
grootte
haar au
talen, o
zij houd
min of
riaal,
van ver
seerend,
menig
en plic
Kuyper-
gevoel o
We verl
en dat
behande
van het
de verte
het wo
zin, b.v.
Keeje
hier ons
Kuypers
van het
mij van
memore
dat de
accent
zij schij
dus blij
op een
rughoud
doet zij
woorden
aldus to
penvoer
melodie
partijte
weer in
riërend
midden
onderge
stemmig
van doo
kleur.
We z
eigen in
indien z
nen ond
geslacht
op dit p

een" te staken;
n te zeggen: de
breken, en op
kerk haar be-

erschouw gaf,
reeds jaren ge-
werk der vereeni-
js) „een eigen
Er stond nog
dat ik nu maar
culier schrijven

omen, maar om
N te BELICH-
aandacht heeft,
il gaarne even

23 citeerde ik
gewoonte ook
pas opgerichte
de vereeniging,
rd — zo was
eniging en het
de schoolwereld

telijke scholen in
a levensopvatting
het Woord Gods
leerd wordt, dat
GEEN VERNIEU-
WEN, wijl ze
ge ouders en hun
neer hen niet
keering ook
ehouden naar
verdoemenis in
at misschien
kende onder-
astellen en
or onze kinderen
lijk Gereformeer-
ten."

er scholen zijn,
wat hier staat,
ouw ik dit stuk
geref. schoolbouw
werk des duivels
ius kerkelijk-pae-
t één der onder-
ens het genoegen
n een schoolbond,
Ik heb hem nog
orvenheid van de
wedergeboorte in
a kind, je behoeft
ar gekheid!

der vereeniging
nd heb. Slechts
en te bewijzen,
en, beschouw ik
s een (ook chr.
liegen enz. de
Bovendien re-
at men „spoke-
dat men dus te
dus het subject
opzettelijk liegen

l jaren aan ons
s nog niet voor-
s nog niet voelt,
e nieuwe schou-
te actie prijs te
zelfde Bazuin-
at ik ook nu nog
die meenen, dat
chr. geref. scho-
hetgeen prof. dr
l, bl. 52:

e kinderen weder-
gereformeerde
gereformeerde
onze kerken is er
en wil. En wan-
deze leer ooit in
u „De Heraut“
te bestriden."

aan de kinderen
ven bedoeld, op
het óók niet zou
plaatse, waar
n dan eens, na
verwegen, of het
a hen, die tot nu
eid, ernst is met
er er een doed;
t meen, ieder
nem dadelijk

K. S.

ing, die nog be-
gstellung, die zij
angelisatie) On-
haar betekenis
genlijk beter de
die de hand van
lezen, welke bij

de oprichting der G.E.O.S. aan kerkeraden en pers (als ik me wel herinner) is toegezonden, dan dat hij aan deze korte herinnering zou genoeg hebben. Maar ik bedoel thans niets meer dan in een kort woord de blijvende aandacht te vragen voor G.E.O.S., welke onder de levendige, en zaakkundige leiding van ds J. Versteeg te Nieuwerkerk a. d. IJssel reeds aan vele schippers tijdens hun verblijf te Rotterdam zegen heeft mogen brengen. Wie het werk van dezen dienaar des Woords, die met een motorboot tusschen de schepen door gaat, eenigszins van nabij kent, verwondert zich eenigszins erover, dat een zóo noodzakelijk werk (hoeveel duizenden schippers liggen niet dagelijks in de Rotterdamse havens?) eigenlijk zoo lang onder ons ongedaan gebleven is, doch waardeert te meer wat thans op energieke wijze is aangepakt door de gezamenlijke kerken van Rotterdam, zulks dan met het oog op landgenooten uit alle provincies en ten bate niet alleen van hen, doch ook van vele buitenlanders. Den laatste tijd schijnt de arbeid van G.E.O.S. zelfs navolging te vinden (precies als onze Zondagsscholen); mij kwam althans ter oore, dat ook de socialistische thans met een motorboot de haven rondgaan en bij de schippers ingang probeeren te krijgen: „vasten voet aan boord". Het schippersvolk heeft van ouds tegenover kerk en religie een eigen plaats ingenomen; de schipper lijkt me als type minstens even merkwaardig als de van ouds befaamde mysticus-schoonmaker. En daarom moge dit korte woord meehelpen — ook met het oog op de ourst der tijden — een mooi werk nog even weer in herinnering te brengen.

K. S.

Verzoek aan Correspondenten.

Reorganisatie der postorijen maakt het gewenscht, dat op brieven etc. aan mij geadresseerd, niet meer als woonplaats worde aangegeven: Rotterdam, doch: Rotterdam-West (Mathenesserlaan 456a).

K. S.

*) Want wie alle „kerken" gelijkelijk feliciteert, moet straks óf alle „scholen" feliciteeren (en daarmee dan ook de verscheidenheid van ons leven goedpraten en de eenheid helpen breken), óf hij moet deze bepaalde schoolstichtende kerk om haar looze gronden in de schoolstichting critiseeren; hetgeen alleen mag naar beginselen, die over 25 en 50 jaar nog gelden.

Het Zonnetje in het Paradijs.

II.

Bij de eenvoudige, doorzichtige opzet van het boek, een plattegrond met duidelijk aangegeven groote vertrekken, heeft de schrijfster, geheel naar haar aard, met veel liefde ruimte voor gangen, portalen, overloopjes en zij kabinetjes uitgespaard, want zij houdt van het verhaal in het verhaal, van de min of meer afgeronde episode. En het taalmateriaal, waarmede zij gebouwd heeft, is sterk en van verfijnde eenvoud. De toon is vertellend, causeerend, soms railleerend. Op de momenten, dat menig andere schrijfster of schrijver naar recht en plicht pathetisch zou worden, houdt Mevrouw Kuypers—Van Oordt in; liever dan zich aan het gevoel over te geven, biedt zij er in ironie bovenuit. We verliezen geen seconde grond onder de voeten en dat positie kiezen in het concrete komt de taalbehandeling ten goede: de eigenaardige wendingen van het doodgewone, zij het zorgvuldig gecultiveerde vertellen („het ontbijt zag er zoo gezellig uit"; het woord „nu" als beginwoord van een nieuwe zin, b.v. „Nu was overeengekomen, dat Aura en Keetje" enz.) „doen" het niet alleen, ze zijn hier onoverwinnelijk. Dat ingehoudene in Mevrouw Kuypers stijl, dat „savoir écrire" als gave vrucht van het „savoir vivre", komt in alles uit, hetgeen mij van het geven van voorbeelden ontslaat; alleen memoreer ik het in dit verband typeerende feit, dat de auteur, indien zij er niet buiten kan een accent te plaatsen, een „accent grave" gebruikt: zij schrijft overmorgen, niet overmorgen en plaatst dus blijkbaar het accent, dat door sommigen alleen op een korte klinker gebruikt wordt, uit zekere terughouding, ook op de lange vocaal. Cursiveeren doet zij alleen de onveranderd gelaten vreemde woorden, een Nederlandsch woord zelden. Deze aldus tot in het kleine volgehouden zekerheid van penvoering veroorlooft de auteur boven de grondmelodie van het rustige vertellen een railleerend partijtje te schrijven, dat voortdurend afbreekt en weer inzet in een geestig, met lichte commentariserend literair contrapunt, dat zelden boven het middenregister uitstijgt, d.w.z. de raillerie blijft ondergeschikt. Mevrouw Kuypers proza is „meerstemmig"; of, visueel genomen, het is een snoer van door elkaar geweven draden van verschillende kleur.

We zeiden, dat een huis ten slotte een soort eigen individualiteit verkrijgt, die reeds vreemden, indien zij over een zuiver gevoel beschikken, kunnen ondergaan, laat staan een kind uit het eigen geslacht, dat het huis maakte tot wat het is. Ook op dit punt is tenslotte onze vergelijking toegepaste

lijk. De schrijfster weet haar kracht gelegen in de plastiek, maar dit eischt nadere praeciseering. We begrijpen terstond, dat bij een auteur, aan wie elk artistiek fanatisme vreemd is, geen maniakale kleurenzwelgerij in de beschrijvingen zal voorkomen. Mevrouw Kuypers weet heel goed, dat zij schrijfster, geen schilderes is. Haar plastiek is dus niet eenzijdig picturaal. Wanneer zij een voorwerp bekijkt, dan beschouwt zij het niet als een dankbaar onderwerp van beschrijving, maar zij keurt, en bemint het voorwerp om wat het door zijn gebruik en zijn geschiedenis geworden is. Haar beschouwen is een wisselwerking tusschen haar eigen ziel en de ziel der dingen; het resultaat van die wisselwerking is de beschrijving. Vandaar dat die beschrijving haar hoogtepunt bereikt, waar die wisselwerking het diepst was. Daar wordt de visie tot droomvisie. Ik denk hier o.a. aan het stukje beschrijving op pag. 63: „... de lichtblauwe houten kamer, waar altijd een vrouw te strijken stond". Waarom is het zoo stil rondom dit zinnetje? Er is geen geluid, er is ook niets in de lichtblauwe houten kamer, dan een vrouw, die „altijd staat te strijken". Dit lijkt een oude, vaak weergekeerde, lang vergeten en opeens doodstil herrezen droom. Hier is de plastiek geheel verzieeld. Vandaar mijn vergelijking tusschen object en subject bij Mevrouw Kuypers werk: zij is verwant aan wat zij beschrijft. Uit die verwantschap zelf sproot reeds de keus van haar onderwerpen; auteur en werk zijn hier in bijzondere zin één.

Ik meen, dat ook het feit, dat het hier een „femme auteur" geldt (wie vond toch dat leelijke woord autrice uit, dat bovendien soms als actrice wordt gedrukt?) van betekenis is. Ondergeteekende heeft altijd te kampen met een aangeboren vooroordeel tegen het werk van damesschrijfsters; in het diepst van zijn hart neemt hij het nooit geheel en grif au sérieux. Dat is natuurlijk schandelijk onredelijk, maar, beleden en bestreden of niet, zulke vooroordelen bestaan nu eenmaal en oefenen meer invloed uit dan men denkt. En niet graag zou ik missen wat ook onze jongere literatuur aan vrouwen, denk b.v. aan een edele figuur als Wilma, te danken heeft. Maar het is intusschen opmerkelijk, dat dit typische gevoelsbezwaar zich sinds „Het goed van Cronaert" ten opzichte van Mevrouw Kuypers—Van Oordt nooit heeft doen gelden. Is haar werk dan onvrouwelijk? Integendeel, maar — en hier raken we toch even aan een rationeel element in ons vooroordeel — haar gevoel voor maat, voor houding en verhoudingen, haar ruime dosis echt-Hollandsche nuchterheid en „leuk"-heid (het woord is onvertaalbaar) is toch een zeer wel te aanvaarden afwisseling. Hoe ingetogen het vrouwelijk gevoel zich als zoodanig in de literatuur uit, hoe beter. Dat maakt het beste werk van Jacq. van der Waals tot aangrijpende muziek, Wilma's boeken tot manifestaties van naastenliefde, maar ook Mevrouw Kuypers werk tot ziel-geworden werkelijkheid. Nergens pose, nergens bravour of opzichtige demonstratie van een letterkundige richting. Deze zonden, voor ons mannelijke collega's zeer gevaarlijk, zijn haar vreemd.

Zoo is haar werk inderdaad aan de plus-zijde van de vrouwelijke psyche ontstaan.

Datzelfde gevoel voor maat, diezelfde reserve, die het probleem als theorie vermijdt en het conflict minder in zijn werking dan in zijn resultaat beschrijft, bepaalt ook de wijze, waarop de auteur in haar werk haar Christelijk geloof belijdt. Ook dat gebeurt met gevoel voor maat, met reserve, die het probleem als theorie vermijdt en het conflict minder in zijn werking dan in zijn resultaat beschrijft. Toch is het opmerkelijk, dat daar, waar de schrijfster zich het meest rechtstreeks over Cornelia's geloof uitspreekt, ook juist de clou ligt van de roman. „Nu had Cornelia God lief, van ganscher harte. Zij vertrouwde op Zijn Voorzienig Bestel, dat haar leven richtte. Zij bad weliswaar veel, om licht en leiding, want zij wilde Hem dienen en in al Zijn wegen gaan. Maar, het ging haar als zoovele menschen; zij wilde wel een teeken zien. Een teeken, dat tot haar spreken zou, als in klare woorden." Doch dat teeken komt niet. God zendt Zijn licht en leiding, maar niet langs extraordinaire wegen, doch door middel van een verstandige, liefdevolle vader, aan wie zij kinderlijk gehoorzaam is.

En tenslotte nog een opmerking over wat mij van waarde lijkt in dit en ander werk van Mevrouw Kuypers—Van Oordt. Zie eens, een Hollandsch letterkundige vindt in zijn land zoo weinig poëzie in het volksleven, waarbij hij kan aansluiten. Denk b.v. aan Goethe, Mörike en Heine, hoe zij materiaal ontleenden aan het levende volkslied. Hier is de bodem in dit opzicht schraal, voor de dichter nog meer dan voor de verteller. Maar men moet een vrouw zijn en een als Mevrouw Kuypers—Van Oordt, om in dit tuintje met liefde op te merken wat er dan nog is. Haar oeuvre is een herbarium van zulke volksche poëzie-rudimenten; hier liggen nog waarden, die van belang zijn ook voor hen die het wel meenen met onze lyrische poëzie, die bij het volk wil aansluiten.

Het boek is keurig uitgegeven; met juiste intuïtie koos Dirk Boode als motief voor zijn ontwerp van

*) Dynamisch bedoeld.

de bandstempel de citroengeranium, Cornelia's beminnende plant.

Rotterdam.

C. RIJNSDORP.

De film van de N. C. R. V.

De Nederl. Christelijke Radio-vereeniging, alom in den lande bekend als de N.C.R.V., heeft een propagandamiddel ontworpen, dat even aardig als doeltreffend is, en, in tegenstelling met allerlei roerige radioreclame van tegenwoordig, een zeer rustig en overtuigend karakter draagt.

Ze heeft een film gemaakt, die de waarde van het werk der N.C.R.V. doet zien, een film, die, wat door de leiders bij verschillende gelegenheden over de microfoon ter aanbeveling werd gezegd, in feite voorsteit. In samenwerking met deskundigen van de N.V. „Polygoon" te Haarlem heeft ze een aantal tafereelen geësceneerd, die doen uitkomen, enerzijds welke de bemoeiingen zijn van de vereeniging voor haar luisteraars, aan den anderen kant, hoezeer de verschillende onderdeelen van haar uitzending in breeden kring worden gewaardeerd. En door zorgvuldig gekozen localisatie, die het gebeuren plaatste in een mooie en pittoreske omgeving en tal van goede natuurmomenten kon doen weergeven, is haar film, behalve een technisch welverzorgd geheel, ook een aantrekkelijke beeldenreeks geworden, die men met genoegen aan het oog ziet voorbijglijden.

De film heeft tot titel „De klokken luiden": het gebim-bam van een groote luiklok, die op 't doek verschijnt, leidt haar in.

In vijf acten is ze verdeeld en elke acte brengt een belangrijk deel van het werk der vereeniging naar voren. En dat niet in een serie doode-levende beelden, maar in den vorm van een verhaal, knap geësceneerd en — een verdienste, waarop Mr v. d. Deure terecht wees — door leden der vereeniging, dus dilettanten, vertolkt. Men krijgt te zien den kerkgang van vrouw Hesselius, haar laatste kerkbezoek, omdat ze niet meer voort kan, en de hulp, die dan de N.C.R.V. biedt in het beschikbaar stellen van een apparaat met luidspreker; men maakt mee hoe de propagandist Brouwer boer Harscamp overtuigt en hoe Harscamp de vruchten plukt van zijn aansluiten, als het weerbericht hem waarschuwt zijn oogst binnen te halen; men is er getuige van hoe de heer De Jong zijn lidmaatschap begint en welke voordeelen dat zijn vrouw brengt bij de verzorging van haar tuin; hoe de Bunschoter visscher Klaas van de N.C.R.V. uitzendingen profiteert, als hij op zee zwakt; hoe een ziek meisje geniet van het ziekenhuurtje; hoe een gezelschap leden per auto den zender bezoekt; hoe de correspondenten hun „dag" houden en vele andere momenten. Elk van deze tafereelen is met zorg in scene gezet: het kerkinterieur, 't mooie dorp Grifuidal; de akkers van Harscamp; de tuin van Mevr. de Jong; Bunschoten en de zee; de rijdende trein en de snorrende auto's — ze decoreren het gebeuren op een aantrekkelijke wijze en zijn met artistiekeit samengevoegd. En het slot, dat een rentenierend luisteraar, getroffen door de Oudejaarsrede van den Voorzitter, een testamentaire beschikking treft ten bate van de N.C.R.V., is een aardige samenvatting van de waardeeringssentimenten, die telkens uit het aanschouwen blijken. Ook komen in een of ander verband de leiders op het doek, het Bestuur der Vereeniging, de werkers op bureau en drukkerij — de opnamen van het Omroepgids-bedrijf zijn al mee van de meest sprekende — zender en zendprogramma's, zoodat de toeschouwer een volledig beeld krijgt van wat de N.C.R.V. is en doet. En het mag zeker als een verdienste worden geleverd, dat nergens een opdringerige houding of een te doorzichtige bedoeling het propagandakarakter te sterk doet uitkomen. In zijn reclame is deze film bescheiden en juist daardoor doeltreffend. Geen doel, zooals Mr v. d. Deure zei, maar middel, middel om de kijkers, die overal zullen worden verwacht, dichter te brengen bij de N. C. R. V. en haar arbeid.

Een dezer dagen heeft de eerste publieke vertooning plaats gevonden voor autoriteiten, genoodigden en pers, in de bioscoopzaal van het Koloniaal Instituut te Amsterdam. De gesoigneerde omgeving, de mooie bloemversiering, de voortreffelijke muzikale illustratie door het N.C.R.V.-symphonie-orkest, de Haarlemsche Orkestvereniging, een passend inleidend woord van den Voorzitter, Mr A. v. d. Deure, een uitnemende organisatie, die het den genoodigden in ieder opzicht makkelijk en aangenaam maakte, hebben dezen debuut-avond gemaakt tot een bijzonder goede inleiding op de campagne, welke met deze officiële vertooning werd ingezet. Er was, uit herhaald applaus en vooral ook in de pauze bleek dat, de sfeer, die voor welslagen onmisbaar is. Als straks overal in den lande „De klokken luiden", moge de ontvangst van deze film, die een geweldig stuk arbeid en veel energie vertegenwoordigt, even hartelijk zijn. En die sympathie worde tot uiting gebracht in de daad, die de N.C.R.V. met haar film hoopt te bewerkstelligen: dat men zich opgeeft als lid van de vereeniging.

C. T.